

Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un Resimlerinde Temsil-Anlam İlişkisi: Figüratif Resimde İmpastonun Anlatı Üzerindeki Gücü

The Relationship between Representation and Meaning in the Paintings of Frank Auerbach and Leon Kossoff: The Power of Impasto in Figurative Painting

Uğur YILMAZ¹, Ece Nur DEMİR YILMAZ²

Öz

Bu araştırmanın amacı, İngiliz figüratif resim sanatının önde gelen ressamlarından Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un resimlerini temsil-anlam ilişkisi açısından incelemektir. Nitel araştırmadan yararlanılan bu çalışmada veriler Frank Auerbach ve Leon Kossoff üzerine yayınlanmış yazılı kaynaklar ve söz konusu sanatçıların sanat anlayışlarını temsil eden sanat eserleri üzerinden bütünsel tarama ve eser incelemeleri yoluyla elde edilmiştir. Sosyolog Stuart Hall'un temsil-anlam ilişkisi üzerine söylemlerinden hareketle gerçekleştirilen eser okumalarında araştırmaya konu olan sanat eserlerinin üslup, teknik ve konu özelliklerinin alımlayıcı üzerinde meydana getirdiği anlam oluşumları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Sanatçıların eserleri üzerine gerçekleştirilen temsil-anlam ilişkine dair incelemelerde, her iki sanatçının sanat anlayışlarının benzer özellikler gösterdiği yönünde okumalarla karşılaşılmıştır. Yoğun impasto tekniğinden yararlanan söz konusu sanatçıların figüratif temelli eserlerinin soyutlamanın kıyasında bir özellik gösterdiği, bu durumun ise resme konu olan figürlerin kimlik özelliklerini belirsizleştirmeye neden olduğu görülmüştür. Sanatçıların resimlerinde gözlemlenen yoğun impasto tekniği, belirsizlik içeren kimlik anlatımları vb. kullanımların alımlayıcı üzerinde karamsarlık, melankoli ve ruhsal derinlik yönünde duyuşal iletiler meydana getirdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Frank Auerbach, Leon Kossoff, Temsil-Anlam İlişkisi, İmpasto, Figüratif Resim.

Abstract

This study examines the paintings of Frank Auerbach and Leon Kossoff, two of the leading painters of British figurative painting, in terms of the relationship between representation and meaning. This qualitative research relies on data obtained from published written sources about Frank Auerbach and Leon Kossoff, as well as an integrated review and analysis of artworks representing these artists' artistic visions. Drawing on the discourses of the sociologist Stuart Hall regarding the relationship between representation and meaning, the study evaluates how the artworks' style, technique, and thematic characteristics affect the formation of meaning for the receiver. In the analyses on the relationship between representation and meaning carried out on the artists' works, readings were encountered that both artists' understanding of art showed similar characteristics. It has been observed that both artists' paintings, marked by an intense impasto technique, exhibit features bordering on abstraction, which blurs the identity characteristics of the depicted figures. This technique, along with ambiguous identity portrayals, creates sensory messages of pessimism, melancholy, and psychological depth for the viewer.

Keywords: Frank Auerbach, Leon Kossoff, Representation-Meaning Relationship, Impasto, Figurative Painting.

1. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, uyilmaz.rssm@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0435-5012>
2. Arş. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi, ecenur.dmr@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0240-1804>

Makale Türü   **Article Type**
Araştırma Makalesi   Research Article

Başvuru Tarihi/Apply Date
07.08.2024

Yayına Kabul Tarihi/Acceptance Date
04.09.2024

DOI
10.20875/makusobed.1529690

Bu makaleye atıfta bulunmak için:

Yılmaz, U. ve Demir Yılmaz, E. N. (2024). Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un resimlerinde temsil-anlam ilişkisi: Figüratif resimde impastonun anlatı üzerindeki gücü. *MAKU SOBED*, (40), 117-131. <https://doi.org/10.20875/makusobed.1529690>

EXTENDED SUMMARY

Introduction

As one of the most important concepts in plastic arts, figurative painting has been approached within the context of different art movements throughout various periods of art history (classical, modern, postmodern, etc.), offering numerous examples. In this regard, it is believed that the subject matter, the stylistic features of the painting, and the materials/techniques used during the production process have various impacts on the meanings represented in the painting. In other words, while subject and style are remarkable themes in terms of the representation-meaning relationship, it is known that the production methods such as materials, techniques, etc. used by the artist in the painting of the figure or in the whole painting in general also contribute to the meaning of the painting. These features, which should be considered during the process of interpreting a painting, are thought to offer the viewer new opportunities for interpretation and evaluation in terms of meaning production. In this context, it is considered valuable to examine the works of Frank Auerbach and Leon Kossoff, who stood out in the 20th century with their unconventional styles in figurative painting, in terms of the relationship between representation and meaning.

Research Problem

It has been observed that the works of Frank Auerbach and Leon Kossoff, two leading painters of British figurative art with an expressionist approach, contain narratives open to interpretation in terms of the representation-meaning relationship. In this context, the aim of the research is to focus on the meaning dimensions of the representational elements observed in the works of these artists and to reveal the features that contribute to the formation of meaning by comparatively analyzing the plastic characteristics of their works.

Methodology

In this qualitative research, data were obtained through document analysis of books, articles, internet sources published related to Frank Auerbach and Leon Kossoff, and the artworks that represent the artistic understanding of these artists. An integrated review approach was adopted in the document analysis of written sources, while artwork readings focusing on the stylistic and technical (plastic) features were conducted on the artworks that reflect the typical characteristics of the artists' understanding of art.

The readings of Frank Auerbach's and Leon Kossoff's paintings in this research were conducted within the framework of the relationship between representation and meaning. Based on the discourses of cultural theorist and sociologist Stuart Hall (2017) on the relationship between representation and meaning, these readings attempted to evaluate the meaning formations generated by the stylistic, technical, and subject features of the artworks for the viewer/receiver.

Results and Conclusions

In the analysis of the artworks of Frank Auerbach and Leon Kossoff regarding the relationship between representation and meaning, it was found that both artists' understandings of art share similar characteristics. In this sense, the oil paintings included in the research, which reflect the general characteristics of the artists' art understanding, were observed to contain the intense use of the impasto technique in terms of plastic features, and expressionist characteristics in terms of narrative features. When looking at the artists' artworks through the concept of representation, it can be found that the figure depicted in both artists' works did not exhibit a descriptive narrative regarding the figure's identity. This situation was similarly observed in the artists' works created in the drawing genre. It has been observed that the expressionist approach observed in the artists' styles and the importance they attach to experimentation in their artistic production processes are the primary factors that make the identity characteristics of the figures subject to the paintings uncertain. In addition, the intense impasto technique used, the preference for gray tones, the use of low-chroma colors, and the dynamic and rough brushstrokes also contributed to the obscuring of the figures' identities. It was also observed that the techniques used in the artists' drawings, such as the erasing, smudging, blending, and rapid strokes of charcoal on paper, served to obscure the identity of the depicted figure. This state of ambiguity regarding the identity characteristics of the figures in the paintings emerges as a factor that complicates the viewer's ability to make cultural, social, belief system, ethnic background, etc., interpretations and evaluations based on the figures.

1. GİRİŞ

Sanat tarihinin ilk dönemlerini oluşturan paleolitik dönem mağara resimlerinden postmodern dönemin en güncel örneklerine kadar figüratif resim, insana dair öz ve suretin yansıtılması noktasında anlam kazanan; insana dair anlatılarla birey ve toplum hakkında bilgi elde etmeyi olanaklı kılan bir resim anlayışının ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda figüratif resim, bireysel bir temsil formu olarak portre ve figür çalışmalarından sosyolojik bir temsil formu olarak insan manzaralarına kadar (aile yaşantıları, kültürel eylemler, ideolojik eylemler, savaşlar vb.) çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Sanat tarihinin farklı dönemlerinde farklı anlayışlarca ele alınmış figüratif resimlerin her birinin kendi tarihsel ve üslupsal bağlamları çerçevesinde anlam bulan temsil formlarına sahip olduğu bilinmektedir. Modern sanat dönemi içerisinde yükselişe geçen dışavurumsal ve soyutlamacı eğilimlerin figüratif resme getirmiş olduğu anlam boyutları ise alımlayıcı/izleyici özelinde yoruma açık okuma alanları şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Plastik sanatların en önemli anlayışlarından biri olarak figüratif resmin, sanat tarihinin farklı dönemlerinde (klasik, modern, postmodern vb.) farklı sanat akımları özelinde ele alınmış çok sayıda örneğiyle karşılaşmaktadır. Bu açıdan figüratif resimde ele alınan konunun, resmin üslup özelliklerinin ve üretim sürecinde yararlanılan malzeme/teknik, resmin temsil anlamları üzerinde çeşitli etkilere sahip olduğu düşünülmektedir. Diğer bir ifadeyle, konu ve üslup temsil-anlam ilişkisi bakımından dikkat çekici temalar olmakla beraber figürün resmedilmesinde ya da genel itibari ile resmin bütününde sanatçının kullandığı malzeme, teknik vb. üretim yöntemlerinin de resmin anlamına katkı sunduğu bilinmektedir. Bir resmi okuma sürecinde dikkate alınması gereken bu özelliklerin, anlam üretimi noktasında okuyucuya yeni yorum ve değerlendirme olanakları sunduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda 20. yüzyılda figüratif resim alanında sıra dışı üsluplarıyla öne çıkan Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un eserlerini temsil-anlam ilişkisi açısından incelemenin değer atfettiği düşünülmektedir.

İngiliz figüratif resim sanatının önde gelen ressamlarından Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un dışavurumcu yaklaşımla ürettikleri eserlerinde temsil-anlam ilişkisi açısından yoruma açık anlatılar içerdiği gözlemlenmektedir. Bu kapsamda araştırmada, söz konusu sanatçıların eserlerinde gözlemlenen temsil öğelerinin anlam boyutları üzerine odaklanmak ve sanatçıların eserlerinin plastik özelliklerini bir tür karşılaştırmaya tabii tutarak anlam oluşumunu sağlayan özellikleri açığa çıkarmak amaçlanmıştır. Aynı dönemde sanat icra eden söz konusu sanatçıların eserlerinde gözlemlenen üslupsal ve plastik benzerlikler, sanatçıların sanat anlayışını temsil eden eserleri üzerine derinlemesine okuma yapmayı ve sanatsal üretim yöntemlerinin eserin anlamı üzerinde ne tür yansımalarının bulunduğu incelenmesini gerekli kılmaktadır. Bu düşünceden hareketle araştırmanın, Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un resimleri üzerinden figüratif dışavurumculukta temsil biçimlerinin ve anlam oluşumlarının nasıl sağlandığına ilişkin sonuçlara ulaşmak açısından önem arz ettiği düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

Nitel araştırmadan yararlanılan bu çalışmada veriler Frank Auerbach ve Leon Kossoff üzerine yayımlanmış kitaplar, makaleler, internet kaynakları ve söz konusu sanatçıların sanat anlayışlarını temsil eden sanat eserleri üzerinden doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Yazılı kaynaklara ilişkin doküman incelemelerinde bütünlük tarama yaklaşımı benimsenirken, araştırmaya konu olan sanatçıların sanat anlayışlarının tipik özelliklerini yansıtan sanat eserlerine yönelik ise üslup ve teknik (plastik) özelliklerin çözümlemesine yönelik eser okumaları gerçekleştirilmiştir. Öncelikli olarak bütünlük taramada yaygın olarak yapılan işlemin araştırma konusuna ilişkin mevcut bilgilerin sunumu ve özetlenmesi yoluyla bağımsız bir makale oluşturma çabası olduğu görülmektedir (Neuman, 2014, s. 127). Araştırmada gerçekleştirilen eser okumalarında ise sanat eseri ile alımlayıcı/izleyici arasında medyana gelen anlam oluşumları üzerine odaklanılmıştır. Bu konuda sanat eseri ile alımlayıcı arasında oluşum gösteren temsil-anlam ilişkileri açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca eser okumalarında, araştırmaya konu olan sanat eserlerini tek tek değerlendirmek yerine sanat eserleri üzerinden sanatçıların sanat anlayışlarının genel özelliklerinin okunması yönünde bir yaklaşım içerisinde bulunulmuştur. Bu kapsamda araştırmada, Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un resimlerinde temsil-anlam ilişkilerini açığa çıkarma noktasında sanatçıların üçer adet yağlıboya çalışması ile birer adet desen çalışmalarına yer verilmiştir.

Araştırmada Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un resimlerine ilişkin okumalar temsil-anlam ilişkisi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Kültür teorisyeni ve Sosyolog Stuart Hall'un (2017) temsil-anlam ilişkisi üzerine söylemlerinden hareketle gerçekleştirilen bu okumalarda araştırmaya konu olan sanat eserlerinin üslup, teknik ve konu özelliklerinin izleyici/alımlayıcı üzerinde meydana getirdiği anlam oluşumları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Sanat okumalarında yararlanılan temsil ve anlam kavramlarının teorik açımlarına bakıldığında Hall (2017) çalışmasında "temsil, bir şey hakkında anlamlı bir şey söylemek ya da dünyayı diğer insanlara anlamlı bir şekilde tasvir etmek için dilin kullanılması demektir" (s. 23) şeklinde tanımlamaktadır. Yine, Hall'dan aktaran Hall'a (2017) göre "anlam üretmek yorum pratiğine bağlıdır ve yorum, bizim -kodlama, şeyleri bir koda bağlama- kullanmamız ve diğer uçtaki kişinin de anlamı yorumlaması ya da şifresini çözmesi ile aktif olarak gerçekleştirilir" (s. 81). Bu açıdan araştırmaya konu olan sanat eserlerinin görsel anlatılarının ve plastik özelliklerinin alımlayıcıda oluşturduğu anlamlar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un Sanat Anlayışlarının Bileşkesi: Londra Okulu

Londra Okulu (School of London), 1976 yılında Londra'da Hayward Galeri'de gerçekleşen Ronald Brooks Kitaj'ın düzenlemiş olduğu İnsan Vücudu (The Human Clay) sergisi ile gündeme gelen ve bir grup sanatçıyı tanımlamak için kullanılan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır (Shane, 2015; TATE, t.y.). Londra Okulu teriminden ilk kez İnsan Vücudu başlıklı söz konusu sergi kataloğunda R. B. Kitaj'ın makalesinde söz edildiği bilinmektedir. Londra Okulu'nun genel yapısı figüratif temelli bir sanat anlayışı üzerine temellendirilmiştir. Bu açıdan "Londra Okulu hâkim avangardlara bir cephe oluşturdu ve figüratif resme uluslararası ilgiyi yeniden canlandırdı" (Duncan, 2022). Londra Okulu grubuna mensup sanatçılar arasında Ronald Brooks Kitaj, Frank Auerbach, Lucian Freud, Francis Bacon, Leon Kossoff ve David Hockney gibi isimler bulunmaktadır. Shane'nin (2015) belirttiği üzere "Londra Okulu ressamlarının birçoğu geleneksel portre ve figür resimlerine psikolojik derinlik ve dışavurumcu resmin rahat, çarpıcı vurgulamasıyla yaklaşıyorlardı" (s. 34). Londra Okulu sanatçıları 1970'lerin sanat ortamına (soyut sanat, minimalizm, kavramsal sanat vb.) figüratif resimler üreterek katkı sağlamışlardır. Londra Okulu sanatçılarının figüratif resim anlayışlarının kimi durumlarda yarı soyutlama kimi durumlarda ise gerçekçi betimlemeler içerdiği bilinmektedir. Bu betimlemeler genel olarak portre, figür ve mekân resimleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Desenden beslenen, figüratif resimle ilgilenen Londra Okulu sanatçılarının resimlerinde yer alan konular benzer özellikler gösterebilmektedir. Fakat insan figürünü betimleme yöntemlerinde farklılaşmalar dikkat çekicidir. Londra Okulu sanatçılarının üslup açısından sahip oldukları çeşitlilikler resimlerine farklı anlamlar yüklenmesine olanak sunmaktadır. Bu durum temsil-anlam ilişkisinin incelenmesi açısından zengin örnekleri karşımıza çıkaracağı düşünülmektedir. Londra Okulu'nun önde gelen sanatçılarından Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un ise sanatsal üslup açısından impasto tekniği kullanımlarındaki benzerlikler her iki sanatçının eserlerindeki anlatımları merak konusu haline getirmiştir. Bu kapsamda Londra Okulu'nun önde gelen sanatçılarından Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un resimleri temsil-anlam ilişkisi açısından araştırmaya dâhil edilmiş ve incelemeye alınmıştır.

3.2. Frank Auerbach

29 Nisan 1931 tarihinde Berlin doğumlu Alman asıllı İngiliz ressam Frank Helmut Auerbach, sıra dışı sanat anlayışıyla 20. yüzyılın ikinci yarısı ile 21. yüzyılın ilk çeyreğinde figüratif resmin öne çıkan sanatçılarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Londra Okulu'nun en önemli temsilcilerinden biri olarak karşımıza çıkan Frank Auerbach figüratif resmin öne çıkan sanatçılarından Rembrandt Van Rijn, Chaim Soutine gibi sanatçıların boya kullanımı açısından geliştirdikleri sanatsal tekniklere benzer özellikler gösteren çok sayıda yağlıboya çalışmaya imza atmıştır. Frank Auerbach'ın sanat anlayışının belirgin özellikleri arasında impasto tekniği kullanımı ve figür resmi üzerine temellendirilmiş dışavurumsal anlatımlar bulunmaktadır. Bu anlamda Auerbach, sanatının yaratılışı konusunda boyanın/pigmentin yoğunluğunu tercih eden bir sanatçı olarak karşımıza çıkmaktadır (Berger, 2018, s. 425). Rölyefi andıran yoğun ve katmanlı boya kullanımı, Auerbach'ın resimlerinin plastik etkilerini ve konu itibarıyla resimlerinin anlatımını güçlendiren bir özellik göstermesine neden olmaktadır. Ek olarak resimlerde gözlemlenen desen odaklı yaklaşım da sanatçının desene verdiği önemin bir tür göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu konuda sanatçının resimlerine hâkim olan yapının renk temelli yaklaşımdan ziyade desen temelli bir yaklaşım olduğu ifade edilebilir. Benzer şekilde, Auerbach'ın resimlerine yönelik ilk izlenimlerini Berger (2018) çalışmasında "erken dönem resimleri çamur renginde, kalınlıklarıysa santimetrelerceydi. Sanki karanlıkta bir mum ve sopayla yapılmış gibi görünüyorlardı. İlk gördüğümde çiziminin gücünü fark etmişim ama resimlerin kendisi inandırıcı gelmemişti bana" (s. 424) şekilde belirtmektedir. Berger'in (bkz. 2018) söz konusu izlenimlerinden yola çıkarak Auerbach'ın resimlerindeki serbest çalışma tekniğinin izleyicinin resmi alımlamasını da etkilediği anlaşılmaktadır. Auerbach'ın resimlerinde fırça tuşlamaları ve spatula aracılığıyla oluşturulan yoğun/kütlesel yağlıboya dokuları, eserlerinin sabırsız bir sürecin sonucunda meydana getirildiği yönünde bir izlenim oluşturmaktadır (The 20th-century art book, 1996, s. 19). Bu izlenim ise izleyicinin eserlerin bir çırpıda ve özensizce ortaya çıkarıldığı yönünde bir düşünceye kapılmasına neden olabilmektedir. Söz konusu sanatsal yaratım sürecini otomatizm (özdevinim) ilkesi çerçevesinde değerlendirildiğinde de Auerbach'ın sanatsal üretiminin soyut dışavurumcuların üretim anlayışına yakın bir özellik gösterdiği anlaşılmaktadır. Auerbach'ın figür tasvirleri yoğun deformasyon içermesi nedeniyle sanatçının üslubunun soyutlamacı bir eğilim içerisinde hareket ettiği yönünde izlenim meydana getirmektedir. Auerbach'ın söz konusu tekniğinin modelin

görünümünün altındaki öz, kimlik ve psikolojiyi ortaya çıkarmaya yardımcı bir işlev görevi üstendiğini belirtmek gerekmektedir. Bu konuda, Auerbach düzenli modeli olan kız arkadaşı Estelle West'e yönelik gerçekleştirdiği resimlerinde West'in özünü yakalamaya çalıştığı ifade edilmektedir (The 20th-century art book, 1996, s. 19). Sanatçının beden ve öz üzerine gerçekleştirdiği sorgulamaları, yağlıboyanın impasto kullanımıyla beraber bedenın ötesinde bir temsil arayışını ve anlam iletilerini gün yüzüne çıkarmaktadır. Sanatçının gözünden modelin ruhsal derinliği belirsizliği de içine alacak şekilde doku ve hareket üzerinden işlenmektedir. Cesur bir anlatım dilinde anlam bulan bu figüratif tasvirler alımlayıcıya görünüşün ötesindeki âlemden anlatılar sunduğu ifade edilebilir. Bu anlamda Auerbach'ın sanatsal tavrı, görünüşün ötesine -ruhsal alana- dair sorgulamaların bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.1. Temsil-Anlam İlişkisi Açısından Frank Auerbach'ın Eserleri Üzerine Çözümleme

Temsil-anlam ilişkisi çerçevesinde Auerbach'ın sanat anlayışını incelediğimizde, sanatçının ele aldığı figürlerin kimlik özelliklerinin üstü örtülü resmedildiği gözlemlenmektedir. Söz konusu kimlik temsili ortadan kaldıran faktörlerin başında sanatçının insan figürüne yönelik gerçekleştirdiği yorumlayıcı resim yaklaşımı bulunmaktadır. Sanatçının figüratif resim ile soyut resim arasında konumlanan üslubu, temsil anlayışı çerçevesinde resmedilen figürün özelliklerinin dışında yeni anlam oluşumlarına kaynaklık yapmaktadır. Auerbach'a göre figüratif resimde resme konu olan nesnelere adlarından bağımsız olarak plastik bir karaktere sahip olmalıdır (Lampert, 2015, s. 154). Bu noktada izleyicinin temel alımlama girişiminin resme konu olan figürün tasarımında kullanılan öge ve ilkeler üzerine odaklanarak sanatçının yorumunu kavrama çabası şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Sanatçının yorumuna yüklenen anlamlar ise alımlayıcının bakışıyla birlikte yeni anlam oluşumlarını mümkün kılmaktadır.

Araştırmada temsil-anlam ilişkisi açısından Auerbach'ın sanat anlayışının temel özelliklerini yansıtan J.Y.M'nin Başlı adlı eseri (bkz. Şekil 1) incelendiğinde, resmin öncelikli olarak bir portreyi konu edindiği görülmektedir. Resme konu olan portre J.Y.M., Auerbach'ın Sidcup Sanat Okulu'nda (Sidcup School of Art) öğretmenlik yaptığı yıllarda tanıştığı Julia Yardley Mills için kullanılan bir kısaltma olarak karşımıza çıkmaktadır (Lampert, 2015, s. 157). J.Y.M. Auerbach'a 1957'den beri kırk yıl boyunca haftada iki defa poz verdiği; modellik süresinin ise bazı durumlarda beş saate kadar uzadığı ifade edilmektedir (Lampert, 2015, s. 157). Sanatçının öznel anlatımıyla yorumlanmış olan J.Y.M'nin portre çalışması (bkz. Şekil 1), alımlayıcısına resme konu olan figürün yapısal ve kimlik özellikleri hakkında açık bir bilgi sunmamaktadır. Yoğun yağlıboya dokuları, hareketli ve kaba fırça tuşlamaları, lekeli ve soyutlamacı yaklaşım gibi plastik özellikler figürün yapısal ve kimlik özelliklerini belirsiz kılan unsurlar arasında yer almaktadır. Bu durum portre üzerinden kültürel, toplumsal, inanç sistemi, etnik köken vb. boyutlarda yorum ve değerlendirmelerde bulunmayı güçleştirmektedir. Fakat sanatçının içinde bulunduğu sosyal, kültürel ve sanatsal yapı göz önünde bulundurularak -bir anlamda sanatçı unsuru üzerinden- resim yoluyla temsil edilenin altyapısına ilişkin değerlendirmelerde bulunulabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda Avrupa'da resmin üretildiği 1984-85'li yılların hemen öncesinde 1933-1945 yılları arasında Almanya'da nasyonal sosyalizminin etkisiyle ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel/sanatsal alanlarda değişimler gerçekleşmiştir. Berlin doğumlu olan Auerbach'ın da 1939'da Nazilerden bir mülteci olarak İngiltere'nin Güney Doğu bölgesindeki Kent'e taşındığı görülür (British, 1931). Yine, Auerbach'ın Londra'ya taşınma sürecinin ise 1947 yılına dayandığı ifade edilmektedir (British, 1931). Sanatçı, dönemin dünya sanat merkezlerinden biri olan Londra'ya taşınmasının ardından Londra'da yaşayan pek çok sanatçıyla tanışmış ve etkileşim içerisinde bulunmuştur. Bu sanatçılar arasında yakın arkadaşlıklar kurduğu Leon Kossoff ve Lucian Freud'da bulunmaktadır. Londra'da yaşayan ve modern sanat içerisinde figüratif sanata eski itibarını kazandırmaya çalışan ressamlar bu dönemde Londra Okulu olarak adlandırılan figüratif temelli bir sanat ekolünün önemli temsilcileri arasında görülüyordu. Ancak, Auerbach döneminde her ne kadar Londra Okulu'yla ilişkilendirilse de kendisinin herhangi bir grubun parçası olmadığını ifade ettiği görülmektedir (British, 1931). Auerbach ve diğer Londra Okulu temsilcilerinin eserlerinde gözlemlenen ortak bir özellik vardır ki o da bu sanatçıların figüratif resme ona bağlılıklarının yanı sıra sanatsal üretimlerinde geleneksel malzeme ve yöntemlerden (tuval üzerine yağlı boya, kâğıt üzerine füzen vb.) yararlanarak modern resmin deneysel değerlerini yaratma çabaları üzerinde anlam bulmaktadır.

Şekil 1. Frank Auerbach, J.Y.M.'nin Başı, 1984-85, Tuval Üzerine Yağlıboya, 66x61 cm.

Kaynak: <https://www.sothebys.com/en/buy/auction/2022/contemporary-evening-auction-3/head-of-j-y-m>

Auerbach'ın resimlerinde (bkz. Şekil 1, Şekil 2 ve Şekil 3) gözlemlenen yoğun deneyselcilik, resimlerin temsil ve anlam boyutlarının okumasını şekillendiren temel özelliklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu deneyselcilik temsiliyet ile soyutlama arasında gidip gelen bir anlatım dili oluşturmaktadır. Benzer şekilde Auerbach'ın resimlerinin, bir yandan motife bağlılıktan uzaklaşmayan diğer yandan da soyutlamanın kıyısında bir özellik gösterdiği ifade edilir (Thompson, 2014, s. 363). Bu açıdan bakıldığında sanatçının resimleri yansıtmacı ya da natüralist bir figüratif tasvirin ötesinde alımlayıcının yorum olanaklarını çeşitlendiren dışavurumcu özellik göstermektedir. Koyu ve açık renk alanlarıyla oluşturulmuş kontrastlıklar, hareketli fırça tuşlamaları, belirgin ve sert konturlar biçimin algılanmasını sağlayan temel unsurlar arasında yer almaktadır. Ayrıca, Auerbach'ın resimlerini (bkz. Şekil 1, Şekil 2 ve Şekil 3) kontrastlıklar üzerinden kurulmuş bir armoni yapısı olarak okumak mümkündür. Resimlerinde ağırlıklı olarak gözlemlenen açık koyu kontrastlığı, söz konusu kontrastlık armonisinin oluşumunda gözlemleyebildiğimiz bir özellik göstermektedir. Ayrıca açık-koyu kontrastlığına ek olarak resimlerinde soğuk-sıcak renk kontrastlıklarına da rastlanabilmektedir. Sıcak-soğuk renk kontrastlığı açısından mor ve turuncu, siyah ve sarı renklerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Grinin tintleriyle oluşturulmuş fon üzerinde açık ve koyu renk değerlerinin uygulanma biçimi resme konu olan portrelerin ya da figürlerin görsel açıdan algılanmasına hizmet etmektedir. Kroma değerleri düşük ve gri renk değerleri üzerine kurulu kompozisyonlarda figürü belirgin kılan temel unsur koyu kontur çizgilerinin olduğu ifade edilebilir.

Şekil 2. Frank Auerbach, J.Y.M.'nin Başı III, 1980, Ahşap Üzerine Yağlıboya, 71.1x61 cm.

Kaynak: <https://artuk.org/discover/artworks/head-of-jym-iii-176970>

Şekil 3. Frank Auerbach, E.O.W.'nin Başı IV, 1961, Kontrplak Üzerine Yağlıboya, 59,8x56,8 cm.

Kaynak: <https://artuk.org/discover/artworks/head-of-e-o-w-iv-211107>

Şekil 4. Frank Auerbach, Otoportre, 1958, Kâğıt Üzerine Füzen ve Tebeşir, 76.8x56.5 cm.

Kaynak: <https://artuk.org/discover/stories/a-drawing-is-a-drawing-frank-auerbachs-charcoal-heads>

Auerbach'ın desen türünde gerçekleştirdiği resimleri (bkz. Şekil 1) yağlıboya türünde gerçekleştirdiği figüratif resimlerine göre kimlik temsiline yönelik olarak daha belirgin bir okuma alanı sunduğu ifade edilebilir. Fakat bu durum üzerinde sanatçının desen çalışmalarının desene ilişkin klasik portre anlayışından farklı özellikler gösterdiğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu nedenle dışavurumcu bir anlayışla gerçekleştirdiği desenlerinde resmedilen figürün kimliği hakkında açık bir görsel anlatıyla karşılaşmamaktadır. Füzenin kâğıt üzerinde silinmesi, dağıtılması, kaynaştırılması gibi yöntemlerin yardımıyla form yapılarında gerçekleştirilen bozmalar ve netliğin kaybedilmesi resme konu olan figürün kimliğini belirsiz kılmaktadır. Benzer şekilde Bromwich (2024) Auerbach'ın desenlerinde görüntünün tekrar tekrar silinip yeniden çizilerek oluşturulduğunu ve bu durumu modelin kişilik özünün yakalanması hissine kadar sürdürüldüğüne dikkat çekmektedir. Geleneksel anlamda bir portre çalışmasından beklenti modelin kimlik özelliklerinin okunması üzerine yoğunlaşırken bu durum Auerbach'ın portrelerinde tam ters bir özellikte karşımıza çıkmaktadır. Auerbach'ın desenlerinde ve yağlıboyalarında kimlik temsiline yönelik açık anlatımlara rastlanmamaktadır. Bu açıdan Auerbach'ın çalışmalarında temsil ve anlam oluşumunun alımlayıcının öznel bakışı ve bilgi birikimi arasında anlam bulan bir özellik gösterdiği ifade edilebilir.

3.3. Leon Kossoff

10 Aralık 1926 tarihinde Londra doğumlu İngiliz ressam Leon Kossoff, figüratif resim alanında dışavurumcu üslubuyla 20. yüzyılın son döneminin öne çıkan sanatçıları arasında yer almaktadır. 4 Haziran 2019 tarihinde vefat eden sanatçı sanat yaşamında çok sayıda yağlıboya, desen/çizim, gravür baskı çalışmasına imza atmıştır. Sanatçının resimlerinde insan figürü üzerine odaklandığı görülmektedir. Sanatçı nü tasvirler, kalabalık insan kompozisyonları ve portre çalışmaları türünde eserler üretmekle beraber figüratif anlatılarla desteklenmiş şehir peyzaj çalışmalarında da bulunmuştur. Dışavurumcu bir yaklaşımla ürettiği figüratif resimleri, yağlıboya tekniği açısından yoğun impasto kullanımını içermektedir. Kossoff'un sanat anlayışını Berger'in (2018) şu şekilde betimlediği görülmektedir:

Yağlıboya Londra manzaraları ve portreler yapıyor. Tercihli toprak renkleri. Pigmenti ise şoke edecek derecede kalın, bazı yerde resmin özgün yüzeyinden 6-6.5 cm'ye varan yükseklikte olabilir.... Desenlerini boyama yöntemi bir bakıma renklere ve tonlara bağlıdır, aynı zamanda da boya kitlesini adeta oyarak rölyeflerdeki gibi derinlemesine çizgiler oluşturur. Resimlerin dokusu sanki renkli, katılmış, gres pompasına konan makine yağı türündedir. Çizimleri de kendi tarzında yoğun emek ürünü ve kapkara (Berger, 2018, s. 407).

İmpasto tekniği kullanımı açısından Kossoff'un resimlerinin Chaim Soutine ile benzerlikler gösterdiği ifade edilebilir (bkz. Berger, 2018). Soutine'in resimlerinde olduğu gibi Kossoff'da da boyanın tuval yüzeyinde oluşturduğu yoğun dokuların rölyefi çağrıştıran bir özellik gösterdiği görülmektedir. Bu açıdan impasto kullanımı Kossoff'un üslubunun belirleyici karakterinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanatçının eserlerinde impasto kullanımına eşlik eden biçim bozma girişimleri de üslup konusunda karşımıza çıkan bir diğer aktördür. Biçim bozma yoluyla resmedilen nesne ve figürleri belirginleştiren öge ise kaba fırça tuşlamalarıyla gerçekleştirilmiş kontur çizgileridir. Kossoff'un resimlerinde kontur kullanımı, yoğun boya dokuları içerisinde adeta gizlenmiş konumdaki nesne ve figürlerin görünürlük kazanmasına yardımcı olan tek unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanatçı çalışmalarında impasto tekniğini ve kontur çizgilerini içsel çağrışımlar yoluyla hızlı şekilde uyguladığı gözlemlenmektedir. Söz konusu hızlı çalışma tekniği resimlere hareket unsuru kazandırmakta ve estetik açıdan coşkulu bir duyum meydana getirmektedir. Kossoff'un resimlerindeki hızlı çalışma tekniği adeta resimlerine konu olan kent yaşamının aciliyeti ile uyum içerisinde (The 20th-century art book, 1996, s. 250). Bu anlamda Kossoff'un resimleri sanatsal teknik ile ele aldığı konu açısından bütünlük gösteren bir özellikte karşımıza çıkmaktadır.

Leon Kossoff, Londra Okulu'nun temsilcilerinden başta okul arkadaşı Frank Auerbach olmak üzere Ronald Brooks Kitaj, Lucian Freud, Francis Bacon, David Hockney, Howard Hodgkin gibi sanatçılarla birlikte 20. yüzyılda figüratif resme önemli katkılar sağlamıştır. "...Kossoff, 70'lerin sonu/80'lerin başında Neo-Ekspresyonizm ve Yeni Ruh Resmi hareketlerinin yükselişinde görüldüğü gibi, figüratif sanatın yeniden canlanmasındaki başlıca etkilerden biri olarak gösteriliyor" (Duncan, 2022). Konularını gündelik yaşamın içerinden seçen Kossoff, özellikle Londra şehir peyzajlarında kentsel yaşama dair gözlemlerini figüratif anlatılarla desteklemektedir. Kent yaşamının meydana getirdiği insan kalabalıkları, koşuşturma hali, yapılaşma, trafik gibi konuların Kossoff tarafından işleniş, konu üslup ilişkisi bağlamında eserlerinin hem felsefi hem de sosyolojik bir içerik kazanmasına yardımcı olduğu düşünülmektedir. Bu anlamda Kossoff'un resimlerinin modernist estetiğin ötesinde kavramsal bir içeriğe de sahip olduğu ifade edilebilir. Bu durumu Kossoff'un 20. yüzyılın sonlarında figüratif resmin yeniden canlanmasına sağladığı katkılardan biri olarak değerlendirilebilir.

3.3.1. Temsil-Anlam İlişkisi Açısından Leon Kossoff'un Eserleri Üzerine Çözümleme

Temsil-anlam ilişkisi açısından Leon Kossoff'un çalışmaları genel olarak incelendiğinde dönemdaşı Frank Auerbach'ın eserlerinde gözlemlendiği gibi resme konu olan figürlerin kimlik özelliklerinin üstü örtülü bir anlayışla resmedilmesi yönünde bir anlatımla karşılaşmaktadır. Bu noktada Kossoff'un eserlerinde gözlemlenen yoğun ve katmanlı boya kullanımının resme konu olan figürlerin kimlik temsilinin önüne geçen temel bir plastik unsur olduğu görülmektedir. Yağlıboyanın impasto kullanımına ilişkin bu dışavurumcu uygulamalar, bir yandan duygu yoğunluklu iletilere diğer yandan da soyutlamanın eşliğinde gerçekleştirilen figüratif anlatımlara kapı açmaktadır. Kossoff'un figüratif tasvirler üzerinde gerçekleştirdiği biçim bozma girişimleri, impasto tekniği kullanımının anlatım üzerindeki zorunlu yansımaları gibi işlev görür. Bu noktada sanatçının impasto tekniğine ilişkin kullanımlarını ahşap yüzey üzerine taşıyarak tuval yüzeyinin kimi durumlarda kaldıramayacağı yoğunlukta bir boya kullanımını uygulamaya geçirdiği görülmektedir. Resim yüzeyinde oluşturulan yoğun boya katmanlarının izleyicinin eserle kurduğu bağın öncül yapısını ve temsil-anlam ilişkisinin temel karakterini belirlemede etkili olduğu ifade edilebilir.

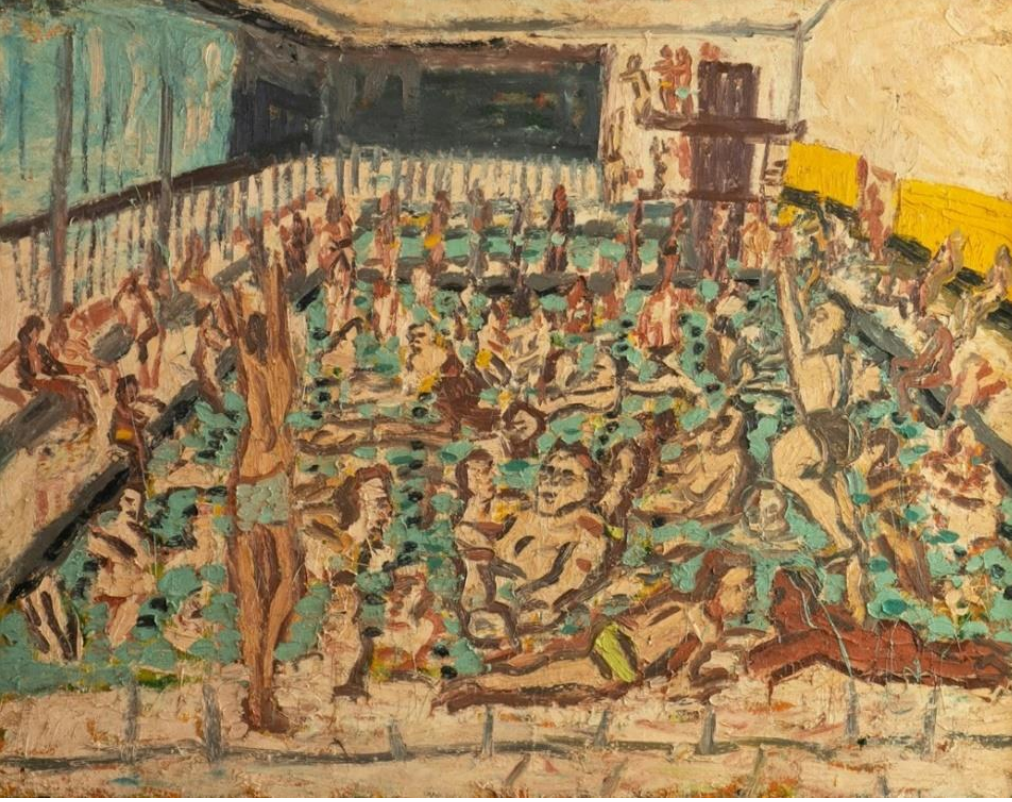
Kossoff'un impasto tekniğiyle oluşturduğu figüratif resimleri (bkz. Şekil 5 ve Şekil 6) genel olarak insanı, tabiatı (doğayı) ve mekânı bir arada işleyen şehir peyzajı türünde resimler olma özelliğiyle karşımıza çıkmaktadır. Sanatçının resimlerinde şehir ve mekân içerisinde resmedilen kalabalık figürlerin detaydan arındırılmış olarak kaba fırça tuşlamaları ve boya katmanlarıyla belirginlik kazandırıldığı görülmektedir. "Sanatçının tekniği bütün imge üzerinde, boyayı gayet kalın bir şekilde hızla sürdükten sonra kazıma yoluyla ifadenin yeniden oluşturulmasına dayanır" (Thompson, 2014, s. 328). Kossoff'un Şekil 5 ve Şekil 6'da yer alan eserlerinde görüldüğü gibi kalabalık figürlerin yoğun ve katmanlı boya kullanımı ile tasvir edilmiş olması sanatçının figüratif temelli resimlerinin lekese ve soyut bir karakter kazandırmasına yardımcı olmaktadır.

Yağlıboyaaya ilişkin söz konusu impasto kullanımının kimi durumlarda izleyicinin resimdeki figür/figürleri belirgin şekilde okumasını engelleyebilmektedir. Yine, renk değerleri açısından kroma değeri düşük renklerin tercih edilmesi ve gri renk değerlerinin hâkimiyeti (bkz. Şekil 6) figürlerin soğuk bir şehir peyzajı içerisinde resimlenmesine neden olmaktadır. Bu konuda Duncan (2022) da Kossoff'un 1990 öncesi ürettiği Londra peyzajlarında savaş sonrası kasvetli iklimin yansımalarını gözlemlemenin mümkün olduğuna dikkat çekmiştir. Eserlerindeki renk tercihleri ağırlıklı olarak monokrom renkler üzerine olan Kossoff'un, kahverenginin tintleri ve sıcak renk değerleri açısından sarı rengin türevlerine yönelik olarak renk tercihlerinde bulunduğu gözlemlenmektedir (bkz, Şekil 5, Şekil 6 ve Şekil 7). Kossoff'un yağlıboya resimlerinde temsil-anlam oluşumunun renklerin izleyici üzerinde bıraktığı estetik/duyusal iletilerle doğrudan ilişkili olduğunu ifade etmek mümkündür.

Kossoff'un eserlerinde temsil-anlam oluşumuna kaynaklık eden öncelikli unsurun boyanın impasto kullanımıyla ilişkili olduğu ifade edilebilir. Kossoff'un eserlerinde açıkça görülmektedir ki sanatçı boyayı adeta ilkel bir gaddarlık içerisinde uygulamaya koymaktadır (Duncan, 2022). Yağlıboyanın yoğun impasto kullanımı sanatçıyı malzeme seçimi noktasında da tuvalden ziyade ahşap yüzey üzerine çalışma üretmeye yönelttiği görülmür. Bu anlamda Kossoff'un incelemeye konu olan Şekil 5, Şekil 6 ve Şekil 7'de yer alan eserleri, yağlıboyanın ahşap yüzey üzerine yoğun boya katmanları halinde uygulamasına ilişkin birer örnek olma özelliği göstermektedir. Ek olarak belirtmek gerekir ki Kossoff'un ahşap yüzey üzerine yağlıboya uygulamasının nedenleri arasında çağın toplumsal koşullarının etkisinin de bulunduğu ifade edilebilir. İkinci Dünya Savaşı sonrasına tarihlenen söz konusu eserlerde (bkz. Şekil 5, Şekil 6, Şekil 7) yararlanılan ahşap yüzeyin, savaş sonrası ekonomik sıkıntı ve toplumsal bunalım hallerinin Kossoff'un sanatsal malzeme seçimi üzerindeki etkilerinden biri olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Konuyla ilgili Thompson (2014, s. 328) çalışmasında Kossoff'un 1950'li yıllarda Londra'da resim yapma sürecinin İkinci Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği tasarruf ve fiziki yapılanma süreçlerine karşılık geldiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde Kossoff'un sanat anlayışı, üslubu ve tekniğine ilişkin olarak Berger (2018) çalışmasında da "Kossoff'un yaşadığı iklim sanırım kelimenin geniş anlamıyla ideolojiktir. Resim yapması, maddenin asallığını vurgulamak içindir – anıtsal eserleri, kitleliliğe vurgusu ve kullandığı araçlar bu bağlamdadır. Ancak aynı zamanda insanın maddi dünya karşısındaki aczi onu bunaltmaktadır – derin karamsarlığının nedeni budur" (s. 408) şekilde görüşlerini ifade ettiği görülmektedir. Tüm bu durumlara ilgili olarak Kossoff'un impasto tekniğini sadece plastik bir unsur olmanın ötesinde temsil-anlam oluşumunun temel göstergelerinden biri olarak değerlendirmek mümkündür.

Kossoff'un eserlerinde temsil-anlam oluşumunun merkezinde karamsarlığa dair estetik bir duyum bulunmaktadır. Ağırlıklı olarak grinin ve kahverenginin tintleriyle oluşturulmuş duygu yoğunluğu içeren bu resimlerde figürler koyu kahverengi değerli (burnt umber, raw umber, Van Dyke brown vb.) konturlar içerisinde belirginlik kazandırılarak temsil edildiği görülmektedir (bkz. (bkz. Şekil 5, Şekil 6, Şekil 7). Kossoff'un Şekil 5'te yer alan 'Çocuk Yüzme Havuzu, Sonbahar Öğleden Sonra' adlı eseri Şekil 6 ve Şekil 7'de yer alan eserlerine göre daha az karamsarlık duyumu içermesine rağmen söz konusu eserde de (bkz. Şekil 5) kullanılan renklerin kroma değerlerinin yüksek olmadığını belirtmek gerekmektedir. Şekil 5'te yer alan eserde küçük bir alan içerisinde kullanılan sarı dışındaki diğer renklerin, kroma değeri düşük gri ve kahverenginin tintleri ile oluşturulduğunu ifade etmek mümkündür. Sanatçın söz konusu renk tercihleri resimde temsil edilen çocuk figürleri ve yüzme havuzunun ötesinde izleyicinin resimden soğuk ve karamsar bir duyum elde etmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle renk kullanımı açısından Kossoff'un çalışmalarının izleyici üzerinde genel olarak karamsar bir duyum yarattığını ifade etmek mümkündür. Karamsarlık duyumuyla ilgili olarak Thompson (2014) çalışmasında sanatçının "...Londra'daki fakir insanların yaşam mücadeleleri ve giderek grileşen yaşamlarına dikkat etmeye başladığında, yapıtları dünya genelinde kent yaşamının giderek yaklaştığı kötü sonun betimlendiği karamsar, hayli melankolik bir havaya büründü" (s. 328) şeklinde görüşlerini belirtmektedir. Fakat Kossoff'un özellikle 1990 yılı sonrasında ürettiği resimlerinde ise izleyiciyi karamsarlığa iten söz konusu renk tercihlerinden uzaklaştığı ve daha açık renklere yöneltildiği ifade edilir (Duncan, 2022). Bu konuda Duncan (2022) Kossoff'un ünlü Kiraz Ağacı resim serisini örnek olarak gösterdiği görülmektedir. Araştırmaya konu olan eserlerin ise (bkz. Şekil 5, Şekil 6 ve Şekil 7) koyu renk tercihleri ve gri renk kullanımları temsil-anlam oluşumunda belirleyici bir etkiye sahip olduğu; bu etkinin ise izleyici özelinde karamsarlık duyumu yönünde anlam meydana getirdiği ifade edilebilir.

Şekil 5. Leon Kossoff, Çocuk Yüzme Havuzu, Sonbahar Öğleden Sonra, 1971, Ahşap Üzerine Yağlıboya, 168x214 cm.

Kaynak: <https://www.xavierhufkens.com/artists/leon-kossoff?modal=artist-related-artworks#artwork-5>

Şekil 6. Leon Kossoff, Bilet Gişesi, Kilburn Metro İstasyonu No 4, 1978, Ahşap Üzerine Yağlıboya, 122x152.5 cm.

Kaynak: <https://www.xavierhufkens.com/artists/leon-kossoff?modal=artist-related-artworks#artwork-6>

Şekil 7. Leon Kossoff, Oturmuş Nü No 1, 1968, Ahşap Üzerine Yağlıboya, 163x122.5 cm.

Kaynak: <https://www.xavierhufkens.com/artists/leon-kossoff?modal=artist-related-artworks#artwork-8>

Şekil 8. Leon Kossoff, Sally, 1986, Kâğıt Üzerine Füzen ve Tebeşir, 76.5x56.8 cm.

Kaynak: <https://www.artbasel.com/catalog/artwork/89756/Leon-Kossoff-Sally>

Kossoff'un desen çalışmaları, temsil-anlam ilişkisi bakımından yağlıboya türünde gerçekleştirdiği çalışmalarıyla benzer özellikler göstermektedir. Öncelikli olarak Kossoff'un yağlıboya ve desen çalışmalarında gözlemlenen ortak özelliklerin başında hızlı çalışma tekniğinin bulunduğu ifade edilebilir. Söz konusu hızlı çalışma tekniği izleyici üzerinde eserin tek seansta bitirildiği yönünde bir izlenim meydana getirmektedir. Bu nedenle hızlı çalışma tekniği bir anlamda sanatçının duygu durumunun eser üzerindeki görünürlüğünü belirginleştirirken, duygu durumunun izleyici tarafından okunmasını da kolaylaştırmaktadır. Kossoff'un 'Sally' adlı kâğıt üzerine füzen ve tebeşir ile oluşturduğu desen çalışmasında da bu hızlı çalışma tekniğinin izlenimlerini okumak mümkündür (bkz. Şekil 8). Öncelikli olarak bu çalışmada bir kadın figürünün belli belirsiz bir koltuk üzerinde uzandığı görülmektedir. Desenin alt yapısı adeta füzenin silinip dağıtılarak ve yeniden karalanması yoluyla meydana getirilmiştir. Söz konusu hareketli ve lekeci alt yapıyla birleşen figüratif deformasyonlar, desene konu olan figürün kimliğini fazlasıyla belirsizleştirmektedir. Bu açıdan Şekil 8'de yer alan örnekte de görüldüğü üzere dışavurumcu özellik gösteren Kossoff'un desenleri, natüralist bir temsil anlayışından ziyade duygu yoğunluğu üzerine belirginlik gösteren temsil-anlam oluşumlarını karşımıza çıkarmaktadır. Kossoff'un desenlerine ilişkin Mcnay (2019) görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

Ancak Kossoff'un çalışmaları, bir zamanlar İngiliz sanatında çok sevilen yarı-anlatsal belgelerden ziyade gerçek resimdir. Kâğıt üzerine karakalem çizimlerinin çoğu aslında kâğıt üzerine karakalem ve silgidir, çünkü Kossoff'un elindeki yumuşak kauçuk, karakalem kadar bir çizim aracıydı; çizimin kilit noktaları, kâğıt üzerindeki yoğun karakalem işaretlerinden çok silginin karakalem üzerindeki hareketinden ortaya çıkar. Pozitif ve negatifin bu tür bir ikiliği, portrelerden şehir manzaralarına ve çıplaklara kadar uzanır; burada kazıma, yeniden boyama ve yeniden kazıma, tuvalin kendi başına bir nesne ve bir öznenin tasviri olarak yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır (Mcnay, 2019).

4. SONUÇ

Sanat eserleri izleyiciye/alımlayıcıya eseri üreten sanatçısı ya da üretildikleri dönemin tarihsel ve toplumsal koşulları ile ilgili görsel bilgiler sunan birer nesne olma özelliği göstermektedir. İletişimin özel bir formu olarak sanat olgusuna yaklaşmak ise sanat nesnelere iletişimsel bir işlev yüklemeyi gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda Hall'ün (2017) çalışmasında "...görsel imajlar da anlam ifade etmek için kullanıldıklarında birer dildir" (s. 28) şeklinde görüşlerini ifade ettiği görülür. Görsel sanat eserlerinin alımlayıcıya ilettiği görsel bilgiler kimi durumlarda natüralist ve realist bir anlatım dilinde karşımıza çıkmaktayken kimi durumlarda ise bu durum alımlayıcının bakışlarında anlam bulan -açık yapıt özeliği gösteren (bkz. Eco, 2016)- sanatsal anlatım yöntemlerinde (dışavurumcu, kübist, fovist, konstrüktivist, soyut vb.) karşımıza çıkmaktadır. Sanat eserlerinin alımlayıcı üzerinde belirginlik gösteren anlamları inceleme noktasında ise sanat eseri üzerinden temsil ve anlam ilişkisinin çözümlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada araştırmada İngiliz figüratif resim sanatının önde gelen ressamlarından Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un dışavurumcu yaklaşımla ürettikleri eserlerinde temsil-anlam ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un sanat anlayışlarının genel özelliklerini temsil eden eserler üzerinden gerçekleştirilen incelemelerde/okumalarda ise genel olarak her iki sanatçının eserlerinde temsil-anlam ilişkisi açısından yoruma açık benzer anlatılar içerdiği gözlemlenmiştir.

Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un resimleri üzerine gerçekleştirilen temsil-anlam ilişkine dair eser incelemelerinde, her iki sanatçının sanat anlayışlarının benzer özellikler gösterdiği yönünde okumalarla karşılaşmıştır. Bu anlamda sanatçıların sanat anlayışlarının genel özelliklerini yansıtan ve araştırmaya dâhil edilen yağlıboya eserlerin, plastik özellikler açısından yoğun impasto tekniği içerdiği; anlatım özellikleri açısından ise dışavurumcu özellikler gösterdiği görülmüştür. Temsil kavramı üzerinden sanatçıların söz konusu eserlerine bakıldığında her iki sanatçının eserlerinde de resmedilen figürün kimliğine dair betimleyici bir anlatımla karşılaşılmasıdır. Bu durum sanatçıların desen türünde gerçekleştirdikleri eserlerinde de benzer şekilde gözlemlenmektedir. Sanatçıların üsluplarında gözlemlenen dışavurumcu yaklaşımın ve sanatsal üretim süreçlerinde deneyselliğe verdikleri önemin, resimlere konu olan figürlerin kimlik özelliklerini belirsiz kılan öncelikli etmenler olduğu görülmüştür. Bu duruma ek olarak, plastik açıdan yararlanılan yoğun impasto tekniği, gri renk tercihleri, kroma değeri düşük renk kullanımları, hareketli ve kaba fırça tuşlamaları da söz konusu figürlerin kimliğini belirsiz kılan etmenler arasında yer almaktadır. Sanatçıların desen çalışmalarında kullandıkları füzenin kâğıt üzerinde silinmesi, dağıtılması, kaynaştırılması, hızlı çalışma tekniği gibi yöntemlerin de resmedilen figürün kimliğini belirsiz kılmaya hizmet ettiği görülmüştür. Resimlere konu olan figürlerin kimlik özelliklerine ilişkin söz konusu belirsizlik hali alımlayıcının figürler üzerinden kültürel, toplumsal, inanç sistemi, etnik köken vb. boyutlarda yorum ve değerlendirmelerde bulunmasını güçleştiren bir

unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konunun yanı sıra eserlerde gözlemlenen tüm bu plastik etkilerin ve figüratif temsillerin anlam oluşumuna yansımaları ise alımlayıcının öznel bakışı ve kültürel sermayesi bağlamında anlam bulan okumalara imkân sağlamaktadır. Genel olarak, araştırmaya konu olan eserlerde gözlemlenen figüratif temsillerin alımlayıcı özelinde meydana gelen anlam oluşumlarını ise karamsarlık, melankoli ve ruhsal derinlik yönünde duysal iletiler olarak ifade etmek mümkündür. Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un eserlerinde gözlemlenen tüm bu ortak özelliklerin başında her iki sanatçının benzer sosyokültürel ortam içerisinde yetişmiş olmasının önemli rollerinin bulunduğu düşünülmektedir. Bilinmektedir ki Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un 1948-1952 yılları arasında Londra'da St Martin's Sanat Okulu'nda arkadaşlıkları bulunmaktadır (Riggs, 1998). Sanatçıların aynı okulda eğitim görmeleri ve sanatsal çalışmalarının 'Londra Okulu' bünyesinde değerlendirilmesi eserlerinde gözlemlenen temsil-anlam ilişkisine dair benzer söylemlerin kaynakları olarak gösterilebilir.

Frank Auerbach ve Leon Kossoff'un resimlerinde temsil-anlam ilişkisi, sanatçıların üslup özelliklerinde gözlemlenen impasto tekniği ile bağlantılı bir yapıyı karşımıza çıkarmaktadır. Sanatçıların yağlıboya resimlerinde gözlemlenen impasto tekniğine bağlı plastik yoğunluğun, resimlerin temel yapısını oluşturan figüratif anlatımı soyut bir anlatıma yaklaştırdığı; alımlayıcının bakışını resmin plastik yapısı üzerine yoğunlaşmasına neden olduğu görülmüştür. Sanatçıların impasto tekniğine ilişkin kullanımlarının figürü biçimsel anlamda güçlü kılacak formalist bir kullanımdan ziyade sanatsal anlatımın temel bir yapısı olarak sanatçının kendisi ve modeliyle ilişkili olarak gerçekleştirilen bir sorgulama yöntemi özelliği gösterdiği ifade edilebilir. Bu durum ise sanatçının ya da resme konu olan modelin duygu durumunun dışavurumcu yaklaşımla ifadesi noktasında impasto tekniğinin önemine işaret etmektedir. Figüratif resimde impastonun anlatı üzerindeki gücünün dışavurumculuk bağlamında önem arz ettiği düşünülmektedir. Araştırma sonuçlarından hareketle gelecekte yapılacak araştırmalarda, söz konusu sanatçıların eserleri üzerine göstergebilim yoluyla düz anlam, yan anlam ve derin anlam iletilerini elde etmeye yönelik incelemelerde bulunulabilir. Yine, araştırma sonuçlarından hareketle figüratif resim uygulamalarında impasto tekniğinden yaralanmanın resmin dışavurumculuğunu güçlendirmeye yardımcı olabileceği ifade edilebilir. Frank Auerbach ve Leon Kossoff üzerine gerçekleştirilmiş ulusal nitelikte araştırma ve alan yazın azlığı nedeniyle sanatçıların sanat anlayışlarının sanat tarihi açısından ele alınmasının önem arz ettiği düşünülmektedir.

Bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Makale ile ilgili notlar

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Araştırmanın tüm sürecine yazarlar eşit derecede katkıda bulunmuştur.

KAYNAKÇA

- Berger, J. (2018). *Portreler: Sanatçılar üzerine yazılar* (çev. B. Eyüpoğlu). Metis Yayınları.
- British, B. (1931). *Frank Auerbach: Head of Julian in profile II, 1989*. <https://www.waterhousedodd.com/privateviews/1f523bc4b2b74acbea71e3/112920/>
- Bromwich, K. (2024). Frank Auerbach's early charcoal portraits look deep into human life – in pictures. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/artanddesign/gallery/2024/jan/13/frank-auerbachs-early-charcoal-portraits-look-deep-into-human-life-in-pictures>
- Duncan, A. (2022). Leon Kossoff artist overview and analysis. *The Art Story*. <https://www.theartstory.org/artist/kossoff-leon/>
- Eco, U. (2016). *Açık yapıt* (çev. T. Esmer). Can Yayınları.
- Hall, S. (2017). Temsil işi (çev. İ. Dünder). S. Hall (Eds.) içinde, *Temsil: Kültürel temsiller ve anlamlandırma uygulamaları* (ss. 21-98). Pinhan Yayıncılık.
- Lampert, C. (2015). *Frank Auerbach: Speaking and Painting*. Thames & Hudson.
- McNay, M. (2019). Leon Kossoff obituary. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/artanddesign/2019/jul/07/leon-kossoff-obituary>
- Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Pearson.
- Riggs, T. (1998). *Frank Auerbach*. <https://www.tate.org.uk/art/artists/frank-auerbach-676>
- Shane, R. (2015). Londra Okulu (çev. D. Şendil ve S. Evren), T. Melick (Eds.) içinde, *Tarih boyunca sanat: Dünya sanat tarihinde üsluplar ve akımlar* (ss. 34-35). Yapı Kredi Yayınları.
- TATE. (t.y.). *School of London*. <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/s/school-london>
- The 20th-century art book. (1996). Phaidon Press.
- Thompson, J. (2014). *Modern resim nasıl okunur: Modern ustaları anlamak* (çev. F. Candil Çulcu). Hayalperest Yayınevi.